Vieren.

Vredesweek

Suggesties voor vieringen
in de Vredesweek van
19 t/m 27 september 2015

Hart
Zelfportret als legereenheid

Hoofd
Vrede en gerechtigheid kussen elkaar

Handen
Enthousiaste bruggenbouwers

Leesrooster voor de Vredeszondagen

20 september
Deut 13,2-6
Psalm 139,13-24
(Jak 3,16-4,6)
Mar 9,30-37
1 Kon 21, (1)20-29

27 september
Num 11,24-29
Psalm 19,8-15
(Jak 4,11-17)
Mar 9,38-50
2 Kon 2,1-18

Colofon

Eindredactie: Elze Sietzema-Riemer en Edwin Ruigrok.
Auteurs: Sanneke Brouwers, Felicia Dekkers, Bram Grandia, Enis Odaci, Klaas Touwen, Petra Versnel-Mergaerts, Christine Welschen, Anneke van Wijngaarden.
Fotografie: o.a. PAX archief, Flickr cc, Berne Media/Liturgie.
Illustratie cover: Len Munnik.
Lithografie: Frans Rappange, Scanvisie.
Productie: Global Village Media.
Vormgeving: Groep, merkcreatie en communicatie.
Drukwerk: Van der Weij BV.

ISSN 2352-5304

PAX, Godebaldkwartier 74, 3511 DZ Utrecht
Postbus 19318, 3501 DH Utrecht.
Tel: 030 - 233 33 46, Fax: 030 - 236 81 99
info@paxvoorvrede.nl
www.paxvoorvrede.nl of www.vredesweek.nl

PAX heeft het CBF-keurmerk, is ANBI-erkend en ISO-gecertificeerd.

Dit blad wordt voor iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen, uitgegeven op geluidscassette en/of braille, grootletter of via de elektronische postbus. Informatie en opgave CBB (christelijke bibliotheek voor blinden en slechtzienden), postbus 131, 3580 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

Nationale Postcode Loterij ondersteunt vfonds

LEESWIJZER

Centraal in deze PAX Vieren staat het motto ‘vrede verbindt’. Dit onderzoeken we met ons hart, hoofd en onze handen – tevens de drieslag in deze uitgave.

Hart
Zonder hart geen verbinding en ook geen streven naar vrede. Op weg naar die vrede komen wij oog in oog te staan met de ander, die ons in zijn of haar kwetsbaarheid raakt. We ontdekken dat we dezelfde onmacht delen, maar ook dezelfde verlangens naar liefde, vrede en gerechtigheid. Dit zien we terug in de beelden van veteranen, in het verhaal van een vredeswerker in Bosnië en in de bewerking van psalm 139, door Enis Odaci. Samen met Bram Grandia daagt hij ons uit de liefde terug te vinden in ons hart, bij het kijken naar al het geweld om ons heen: ‘Wat maakt ons ‘christen’ in deze tijd van wij-zij denken?’ Gebeden en liederen kunnen ons hierbij helpen. Marcel Zagers componeerde voor ons het lied ‘dat het vele mag bestaan’.

Hoofd
In ons leven moeten we nooit ons hoofd verliezen. In ons geloof geldt hetzelfde. We lezen en herlezen de ons aangereikte teksten en proberen te begrijpen wat er staat, zoekend naar hun actuele betekenis. De twee belangrijkste teksten van deze week, 1 Koningen 21 en Marcus 9,30-37, worden uitgelegd door de theologen Bram Grandia en Klaas Touwen.

Handen
Ons hart en hoofd worden aangesproken met als doel ons in beweging te zetten. Enis Odaci en Herman Koetsveld laten zien hoe je hier handen en voeten aan kunt geven. Zij zijn ons een voorbeeld in hoe we de ander kunnen benaderen: helemaal als onszelf, mèt onze eigenwijsheid en waarheden. Kunt u hiermee uit de voeten, dan is het wellicht ook een idee om mee te lopen met de Walk of Peace of een soortgelijke tocht. Ten slotte hebben we uitgebreid aandacht gegeven aan symbolische suggesties voor tijdens de dienst, om zo het wat abstracte ‘vrede verbindt’ uit te beelden en tot leven te wekken. Ook voor de kinderen is er weer aandacht, in de vorm van verwerkingssuggesties voor verschillende leeftijden.

Edwin Ruigrok en Elze Sietzema-Riemer

Heeft u ideeën of opmerkingen over deze uitgave, mail dan naar **PAXmagazine@paxvoorvrede.nl**.

REDACTIONEEL

Vrede verbindt

De terreur in het Midden-Oosten is dichtbij gekomen. Het zaaien van angst en geweld verdeelt mensen daar, maar ook in eigen land. Eenzijdige maatregelen om dit geweld te stoppen roepen nog meer verdeeldheid op. In Irak gaan steeds meer jongeren zich verbinden om voorbij vooroordelen met elkaar in gesprek te gaan over een inclusief Irak. Ook in onze samenleving ontstaan nieuwe initiatieven die hoop geven.

Verdeeldheid ontstaat daar waar gesprekken uitblijven, want alleen door gesprekken kunnen vooroordelen afgebroken worden. Deze verdeeldheid voedt onze gevoelens van onveiligheid. De oplossing is niet te vinden in een opgelegde eenheid, zoals dictators claimen. We verschillen als individuen en als gemeenschappen en het gesprek is de enige manier om onze veelzijdige menselijkheid tot haar recht te laten komen. Zo zoeken wij naar verbinding.

Een vrede die verbindt is een vrede waarin verschillen en conflicten kunnen bestaan en waar het gesprek gracieus wordt gevoerd. Dit vredeswerk wordt geïllustreerd in het interview met Enis Odaci en Herman Koetsveld, die zich als bruggenbouwers inzetten voor die verbindende vrede. Marcel Zagers heeft er dit jaar weer een speciaal lied voor geschreven: dat het vele mag bestaan.

Als relationele wezens zoeken wij verbinding met anderen, met onszelf en met God. Verbinding levert de mogelijkheid een gemeenschap te vormen en om veiligheid te creëren. Tegelijkertijd heeft het een spirituele en bevrijdende betekenis. Het is de ander die mij boven mijn eigen begrensdheid uit kan tillen. De ander kan mij laten ervaren dat ik meer ben dan ik dacht dat ik was. Zo beschrijft Christine Welschen hoe wonderbaarlijk vertrouwd het gezicht van de vijand kan worden. Sanneke Brouwers, krijgsmachtaalmoezenier, geeft woorden aan imposante beelden van Koen de Vries. Zijn beelden van een legereenheid die met een opdracht voor vrede op missie ging, roepen vragen op. Sanneke ziet hoe oorlog zichtbare en onzichtbare sporen nalaat op de gezichten van jonge soldaten die hun best doen om in oorlog mens te blijven.

We hebben mensen nodig met wijsheid en integriteit, mensen uit één stuk. Mensen die de vrede zoeken, die met kalmte de pijn en de verwarring van het leven kunnen weerstaan en zich kunnen verbinden met anderen. Deze vrede is volgens psalm 85 innig verbonden met gerechtigheid. Deze vrede gaat niet ten koste van anderen, maar brengt vrijheid en verbondenheid. In het centrale verhaal van deze PAX Vieren, 1 Koningen 21, terroriseert Achab met koninklijk gezag zijn burgers en haalt de door God gegeven grond onder de voeten van de eenvoudige boer Nabot vandaan. Waar staan wij zelf in dit verhaal met Nabot, de arme sloeber die gestenigd wordt en met de profeet die onverschrokken de relatie tussen volk en God wil herstellen?

In deze PAX Vieren vinden we steeds ons eigen pogen om vrede te zoeken, in onszelf, met elkaar en met God. Zo wil deze PAX Vieren een bijdrage zijn aan onze weg in het volste vertrouwen dat vrede verbindt.

Edwin Ruigrok

HART

Samen zoeken naar vrede

Sinds de opkomst van ĺS en de daarmee vergezelde wandaden jegens alle soorten minderheden in met name Syrië en Irak ontstaan er nieuwe breuklijnen. Breuklijnen tussen moslims onderling, maar vooral ook breuklijnen tussen christenen en moslims.

We zoeken naar een verklaring voor het islamitisch geïnspireerde terrorisme. Velen vinden die verklaring in de falende geo-politiek, de religieuze bronnen van de islam en eeuwenoud sektarisme. Anderen vinden deze in sociale omstandigheden of falend overheidsbeleid. Hoe dan ook, IS presenteert zich onomwonden als een zuivere islamitische beweging. De vraag is nu hoe we hiermee als gelovigen omgaan.

Tijdens bijeenkomsten in kerk en moskee is de angst voelbaar. De mediawerkelijkheid blijkt vrijwel altijd de enige bekende werkelijkheid: IS = islam, de Koran is een gewelddadig boek en moslims zijn potentiële radicalen. Daarbij wordt soms letterlijk de vraag gesteld wat Nederlandse moslims, onze buren, in Nederland zullen doen. Beramen ‘ze’ een aanslag? Een begrijpelijke emotie, natuurlijk, maar misschien moeten we de vraag ook spiegelen: wat gaan christenen doen?

Wat maakt ons ‘christen’ in deze tijd van wij-zij denken? Hebben christenen de ander lief omdat in het Evangelie staat dat je je naaste lief moet hebben? Of hebben christenen anderen lief vanwege de liefde zelf? Want wat is naastenliefde waard als de ander niet dichtbij mag komen, met al zijn of haar gemeende en ongemeende beperkingen? De ander, de naaste - zijn dat niet ook moslims?

Met een heilig boek in de hand kunnen we andersdenkenden en andersgelovigen eenvoudig bestempelen als dienaren van een valse god. Religieuze teksten die een vorm van haat centraal stellen zijn een graat in onze keel. Dat de haat eenzijdig bij moslims gelegd wordt, is een ramp. Iedere godsdienst beschikt namelijk over teksten die in handen van extremisten rampzalig gaan werken, omdat ze zonder oog voor context en uitleg één op één worden begrepen. Dit vind je ook terug bij christenen. Er zijn genoeg moeilijke teksten te vinden waarmee fundamentalisten mee aan de haal kunnen gaan. Bijvoorbeeld wat Jezus in een gelijkenis zegt: “En die vijanden van mij die niet wilden dat ik koning over hen werd, breng hen hier en dood hen voor mijn ogen” (Lucas 19, 27).
We hebben als joden, christenen en moslims wel wat uit te leggen als het over geweldteksten in onze respectievelijke tradities gaat. Joden en christenen moeten zich niet afzijdig houden als moslims worden aangevallen op uitingen van IS. In het samen zoeken naar vrede zullen we de pijnpunten in elkaars tradities moeten aanraken. We kunnen er niet om heen dat de naam van Allah wordt gebruikt voor grof geweld, dat de naam van ‘Adonaj’ wordt gebruikt om de bombardementen op Gaza te rechtvaardigen en dat in Christus’ naam een strijd tegen het terrorisme wordt gevoerd. Daarom is de psalm van Enis gespiegeld aan het origineel: de beweging naar haat wordt vervangen door de beweging naar vertrouwen en vrede.

Dit vraagt om een eigen morele verantwoordelijkheid en niet te handelen in ‘de Naam van God’. Anders gezegd, de religieuze legitimatie van geweld is een schending van het gebod ‘Gij zult de naam van de Heer uw God niet ijdel gebruiken’. Dat is tussen de drie abrahamitische tradities, niet toevallig, een gedeeld gebod.

Bram Grandia en Enis Odaci

Soms hoor je de vraag: ‘Waarom spreken moslims zich niet uit tegen al dat geweld?’ Dat de media dit niet breed uitmeet, betekent nog niet dat moslims dit niet doen. Zo is er door honderden moslimgeleerden een brief opgesteld, waarin zij zich uitspreken tegen de ideologie van ĺS. Zie hiervoor de website **www.lettertobaghdadi.com**

Vrij naar psalm 139

1. ~~HEER~~, U kent hen die U niet kennen,

2. U weet wanneer zij stilstaan of bewegen,
   U doorziet toch hun gevaarlijke gedachten?

3. Wanneer zij verderf zaaien, weet U het,
   met al hun kwade wegen bent U bekend.

4. Geen woord dat de ontkenners uiten,
   of U, ~~HEER~~, kent het ten volle.

5. Waarom omsluit U hen niet, van achter en van voren?
   Waarom trekt U niet Uw handen van hen af?

6. ~~Hoe~~ wonderlijk, dat U hen ongemoeid laat!
   Wat is daarin de wijsheid?

7. ~~Hoe~~ ontsnappen zij aan Uw aandacht,
   reikt Uw blik niet ver?

8. ~~Hoe~~ kunnen zij zweren U te treffen in de hemelen,
   net als hen, die gedood zijn op aarde?

9. ~~HEER~~, ik ben angstig en wens te vliegen, om te wonen voorbij
   de verste zee,

10. om me te verschuilen achter de hoogste berg,
    om Uw rechterhand ben ik verlegen.

11. Als de duisternis mij omhult,
    en het licht in mij zwakker wordt,

12. neemt U dan mijn twijfel weg,
    maakt U mijn haat ongedaan,
    toont U mij de verlichte weg.

13. U was de schepper van mijn ziel,
    die mij vormde uit een bloedklonter,

14. die mij een vorm gaf uit een klomp vlees,
    die mij bestendigde met beenderen,
    die mij bedekte met een gave huid,

15. die van mij een nieuwe schepping maakte,*
    tot U keer ik terug, vanuit de schoot van de aarde,
    met al mijn geheimen in Uw bezit.

16. Zou ik dan niet door Uw ogen zien?
    Zou ik niet Uw woord spreken?
    Zou ik niet Uw volmaaktheid eren?

17. ~~Hoe~~ talrijk zijn Uw gedachten, ~~HEER~~?
    Eindeloos zijn Uw gunsten,
    ontelbaar Uw zegeningen,

18. Ĺk zal ontwaken, in Uw aanwezigheid.

19. Nee, breng dus de zondaars niet om,
    - laat mij hen aanschouwen, zij die bloed vergieten –

20. de kwaadsprekers over U,
    de misbruikers van Uw naam.

21. Nee, ik zou hen niet haten, ~~HEER~~,
    niet verachten wie tegen U opstaan.

22. Nee, ik haat hen niet met mijn felste haat,
    zij maken van mij geen vijand.

23. Ĺk doorgrond mijzelf, God, ik ken mijn hart,
    ik weet wat mij kwelt,

24. ik aanvaard mijn twijfel,
    leidt U mij dan over de weg die eeuwig is.

Naar psalm 139, door Enis Odaci

* Verzen 13-15 naar analogie van Koran hoofdstuk 22, vers 5

Zoete wraak

De oproepen tot wraak, zoals we die bijvoorbeeld vinden in psalm 139, geven een heel reëel menselijk gevoel weer. Het wringt dan ook ergens dat Enis dit in zijn psalm er helemaal uit laat. Want wie voelt niet de behoefte aan wraak als een gruwelijke moord of aanslag wordt gepleegd? Het schreeuwen om wraak is nog iets anders dan het uitvoeren van de wraak op het moment dat je daartoe in staat bent. Ik geloof dat het Tomás Borge in Nicaragua was die, toen hij op straat één van zijn folteraars tegen kwam, zei: ‘Ik neem wraak op je, ik vergeef je.’ Er is een vorm van zoete wraak die zoet blijft en jou als wreker niet verbittert.

Abel Herzberg heeft daar prachtig over geschreven in zijn boek: Brieven aan mijn kleinzoon:
‘Op een mooie zaterdagmiddag in augustus 1945 zaten wij op een terras van een villa van een joodse familie. De villa was in de oorlog als joods bezit in handen van een bekend NSBer overgegaan, die daar ook gewoond had, maar nu in een kamp gevangen zat. Zijn vrouw was ziek en de dokter had haar het eten van groene pruimen aanbevolen. Daar zij wist, dat deze in de boomgaard van de joodse familie groeiden en rijp moesten zijn, zond zij een meisje met het verzoek haar een mandje van de pruimen mee te geven. Zoiets heet een chotspe (brutaliteit). De verontwaardiging erover was dan ook algemeen. Het meisje werd weggestuurd. Maar mijn vader zou hebben gezegd: “Stel je eens voor, dat we in de bittere uren van de oorlog erover waren gaan fantaseren hoe we ons na de bevrijding zouden gaan wreken. De een had een bijltjesdag voorgesteld en de ander een andere, nog wredere wraak. Maar het meest succes zou iemand hebben gehad, die precies dat had voorgesteld wat we thans meemaken. Het is vrede. Wij zitten te zamen in de zon, de vijand zit achter slot en grendel, zijn vrouw is ziek en komt bij ons aankloppen om hulp. Waarom geven we die niet? Waarom wreken we ons niet? Geef de beste pruimen, die je vinden kunt.” En wie weet of mijn vader niet gelijk zou hebben gehad? Want de wraak moet zoet zijn en niet bitter.’

Bram Grandia

HART

Het wonderbaarlijk vertrouwde gezicht van de tegenstander te zien

God alleen kan een einde maken aan onze oorlogen
kan onze wapenen pikken
kan ons onafhankelijkheid en vrede aanbieden
tot aan de einden van deze aarde
– dus ook in Bosnië
Ik schrijf
alsof mijn grote woorden
opgeschreven in momenten van inspiratie
de oorlog zouden kunnen stoppen
En toch blijf ik schrijven
hopend en gelovend, dat misschien
op een dag
dit toch werkelijk kan worden.
Van Amy Goop

Twintig jaar geleden werkte ik in het vluchtelingenkamp “Putovici”, bij de stad Zenica in het huidige Bosnië-Herzegovina. Daar vond ik deze woorden van Amy Goop en steeds daagde haar brief mij uit met de vraag: Hoe kan ik vrede maken tussen mensen wanneer in mijn eigen hart vaak een hevige oorlog woedt?

De moed om innerlijk in het centrum van een oorlog te gaan staan is alles behalve makkelijk. Durf je daar binnen te treden, dan word je deelgenoot van de gekmakende, immorele en vicieuze cirkel van het conflict. Bepaalde mensen beginnen er uit te zien als geïncarneerde duivels en anderen komen eruit als engelen. En toch is niet één hand werkelijk schoon. Bosnische moslims, katholieke Kroaten, orthodoxe Serviërs: allen zijn kinderen van God. Allen zijn met elkaar verbonden in een brute historie van gebroken dromen.

In een verdeelde gemeenschap zoals deze zijn er veel verschillende waarheden. Er zijn veel verschillende versies van dezelfde gebeurtenis, gezien met de ogen van verschillende individuen, groepen en politieke partijen. De meest uitdagende taak voor mij is om alle verschillende waarheden simultaan aan te kunnen nemen. Ik moet over grenzen heen, me verplaatsen in die ander, opdat ik de waarheid van die ander ook kan begrijpen. Ik probeer ondertussen zo goed mogelijk de obscuriteit, de paradox en de wanhoop van de situatie vol te houden. Maar ik wankel, politiek en emotioneel. Het is onmogelijk om werkelijk neutraal te zijn, wanneer ik van mensen hou en emotioneel in hun welzijn geïnteresseerd ben.

Ik zal nooit de dag vergeten dat ik de franciscaner priester Fra Ivo, de directeur van het vredescentrum waar ik werk, vergezelde naar zijn geboorteplaats. Onze eerste stop is de katholieke begraafplaats, in het kleine dorp in het centrum van Bosnië. Het is een overwoekerd erf waar niemand naar omkijkt. Fra Ivo loopt heel langzaam naar de plaats waar acht van zijn familieleden zijn begraven. Allemaal mannen. Deze onschuldige oudere mannen waren een paar jaar eerder afgeslacht door Bosnische moslim militairen.

Vol eerbied en in diepe stilte staat Fra Ivo voor het graf van zijn vader om hem de eer te geven en te huilen om het verlies. Later gaan wij naar het huis waar zijn ouders hun hele leven hadden gewoond. Zijn moeder is nu een vluchteling in Kroatië en in het huis woont nu een moslimfamilie. Fra Ivo gaat bij hen op bezoek, zonder dat de bewoners weten dat zij in zijn oude vertrouwde huis wonen. Hij luistert naar hun zorgen en angsten, en toont interesse in hun welzijn. Ook zij zijn verdreven, net als Fra Ivo. Hij dient hen, die net zo slachtoffer van de oorlog zijn als hij, door hen vriendelijkheid en vriendschap aan te bieden, samen met een luisterend oor en woorden van troost. Hij ontmoet de “vijand” en ziet de verwoestende waarheid van de oorlog, terwijl hij tegelijkertijd de menselijkheid op de gezichten herontdekt. Ik mag daarvan getuige zijn, al worstelend met mijn eigen beeldvorming van de vijand en mijn angst voor die vijand. Als wij terugrijden naar Sarajevo koesteren wij dit wonderbaarlijk vertrouwde gezicht van de vijand in ons; het was nu dat van een menselijke lotgenoot geworden.

God alleen kan een einde maken aan onze innerlijke en uiterlijke oorlogen – ook in Bosnië. Ik heb mogen ervaren hoe God een einde maakte aan het beeld van de vijand in mijzelf. Nu leef ik in het geloof dat de dag zal komen dat alle verschillende oorlogen op deze aarde zullen eindigen. In de tussentijd wil ik delen dat God de vreugde, hoop en vrede is voor mijn geliefde Bosnië en voor onze toekomstige wereld.

Christine Welschen pastoraal werker en theoloog verbonden aan de Evangelische Broedergemeente

Dat het vele mag bestaan

Marcel Zagers

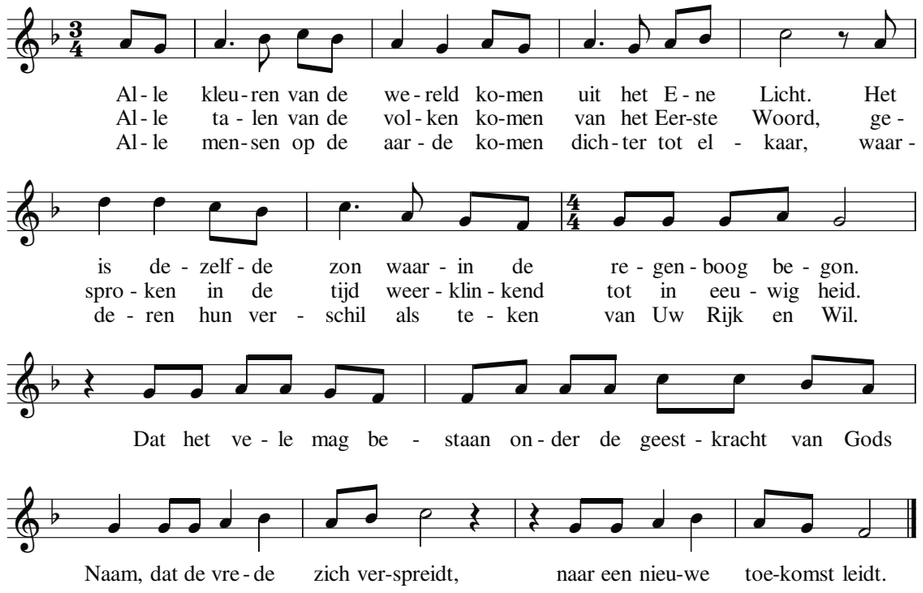

Een meerstemmige zetting en een eenvoudig arrangement kan aangevraagd worden bij info@meerstemmig.nl

HART

Zelfportret als legereenheid

Koen de Vries Beeldhouwer in Beweging

Koen de Vries gaat in zijn kunstwerk 'Zelfportret als Legereenheid' uit van een groep jonge militairen. Hij verplaatst zich in hen: als hij één van hen was geweest, hoe had zijn leven er dan uitgezien? De Vries nodigt ons uit om na te denken over die vraag.

Op het eerste gezicht

Koen de Vries wil met zijn beelden de binnenkant blootleggen. Hij kijkt verder dan 'op het eerste gezicht' en toont ons hoe indrukken een afdruk achterlaten. Zichtbare en onzichtbare oorlogswonden laten hun spoor na. Een rimpeling aan de oppervlakte. Een litteken als een breekpunt tussen een oude en nieuwe situatie. De mannen zijn geen jongens meer, geen onbeschreven bladen, maar veteranen.

De gezichten zijn getekend door wat ze hebben meegemaakt. De vervormingen confronteren ons met het verschil tussen iemands buitenkant en binnenkant. Dit brengt ons in de war, kan ons laten schrikken. We willen binnen- en buitenkant met elkaar in overeenstemming brengen; zodat er een kloppend beeld ontstaat. Tegelijk kunnen emoties die worden uitgedrukt herkenning oproepen en aanspreken.

De beelden verbinden herkenbaarheid van de gezichten, die op die van ons lijken, met oorlogservaringen die ver van ons af kunnen staan. Kijkend naar de ander wordt deze werkelijkheid dichtbij gebracht.

Gezichtsverlies

Zelfportret als legereenheid laat mij ook zien dat in een militaire eenheid het individu deels oplost. Uniformen verdrijven uniciteit. Eigenbelang is niet langer het uitgangspunt, maar het belang van de groep. Hoe een groep ook wordt geüniformeerd, het blijven unieke persoonlijkheden. Maar wanneer je dicht op elkaar leeft, moe wordt, heimwee krijgt of het vertrouwen verliest, kunnen de maskers afvallen - kan iemand binnen de groep zijn ware gezicht niet langer verbergen. In de beelden zien we verschillende lagen in de maskers die langzaam worden afgepeld. Dit kan een bevrijding zijn. Je voelt je met elkaar verbonden: kameraadschap.

Een ander gezicht

Een uitzending verandert een militair. Hij kijkt met andere ogen naar de wereld, naar zichzelf. De afstand van thuis nodigt uit tot reflectie over wat echt belangrijk is. Misschien heeft hij armoede, ziekte of geweld gezien. Misschien heeft hij geweld moeten gebruiken of moeten doden, een grens moeten passeren waar we liever bij vandaan blijven.

Heeft het hem veranderd? Kan hij, na de missie, nog naar zijn spiegelbeeld kijken? Heeft hij zichzelf op een andere manier leren kennen? Is hij zichzelf tegengevallen? Deze vragen en veranderingen kunnen we in de beelden lezen. Hoe kijken wij naar de veteraan?

Zien wij wat er met hem is gebeurd? Wat heeft hij meegemaakt? Bij veteranen kunnen we nog steeds de kracht en de jeugd zien. Blessures en ervaringen zijn niet altijd zichtbaar. De beelden laten het wel zien. Daar zien we hoe oorlog in het hoofd kan blijven zitten. Hoe een ervaring iemand van binnen kan beschadigen. Voelen we ons met hen verbonden?

Het gezicht valt

Die ander waartegen het geweld wordt gericht, de vijand, heeft ook een gezicht. Maar daar kijken we liever niet naar. Wij noemen hem strijder, terrorist of 'target'. Wij geven hem liever geen gezicht. Wanneer in Genesis Kaïn in conflict komt met zijn broer Abel, staat er: 'Zijn blik werd donker, hij laat zijn gezicht zakken' (Gen. 4: 5). Kaïn verbreekt letterlijk de verbinding met Abel; hij kijkt hem niet meer aan. Vanuit deze verbroken relatie kan Kaïn Abel doden. Naarmate de beelden minder op gezichten lijken, is het makkelijker onze blik er vanaf te wenden en het contact uit de weg te gaan. Laten we proberen het contact wel op te zoeken. Omdat vrede begint met verbinding. Dat we de ander als naaste zien. Durven we de beelden als een spiegel te zien? Omdat het ook over ons gaat? Kunnen we de pijn van een ander voelen? Ons verantwoordelijk voelen omdat we wel 'de hoeder van onze broeder' zijn?

Sanneke Brouwers Krijgsmachtaalmoezenier

Tip

Wek de beelden tot leven door een veteraan uit te nodigen om iets van zijn of haar ervaringen te vertellen. Misschien wil hij of zij ook het gedicht 'Ken je mij' van Huub Oosterhuis voorlezen. Een tekst die getuigt van eenzelfde worsteling die Koen de Vries heeft willen uitbeelden. Op YouTube is de gezongen versie te beluisteren, uitgevoerd door zijn dochter Trijntje. Hier alvast een fragment:

Ben jij de enige voor wiens ogen
niet is verborgen mijn naaktheid?
Kan jij het hebben, als niemand anders,
dat ik geen licht geef, niet warm ben,
dat ik niet mooi ben, niet veel,
dat geen bron ontspringt in mijn diepte,
dat ik alleen dit gezicht heb,
geen ander.

Gebeden voor de Vredesweek

Kyrië, gebed om omkeer

God van vrede,
wij danken U
voor uw verbondenheid met ons,
voor de vrede en het heil dat U ons aanbiedt,
voor de dromen en visioenen
die U in ons hoofd en in ons hart zaait,
het verlangen naar een menswaardig samenleven.

Onze wereld is nog zo gebroken,
zo vol conflicten, intolerantie en onbegrip.
De zucht naar macht en bezit
beheerst het leven van zovelen,
drijft mensen uiteen in arm en rijk.
Aan die wereld nemen wij deel
bewust en onbewust.
Daarom vragen wij U:

voor onze onverschilligheid en lauwheid jegens het leed in de wereld,
voor ons wegkijken van mensen
die gebukt gaan onder oorlog en geweld,
die mensonwaardig moeten leven,
die lijden onder allerlei soorten tekort:
Heer, ontferm U!

voor onze ik-gerichtheid,
voor ons streven naar rijkdom ten koste van anderen,
voor ons verwaarlozen van de verbondenheid waartoe wij geschapen zijn,
voor ons gebrek aan zelfreflectie en zelfkritiek:
Christus, ontferm U!

voor ons wantrouwen jegens elkaar,
voor ons gebrek aan respect voor elkaar,
voor ons ongeduld om te luisteren naar wat de ander bezielt,
voor ons afwijzen van elke dialoog over wat ons van elkaar onderscheidt:
Heer, ontferm U!

God van Vrede,
vergeef ons
en keer ons om,
help ons groeien
naar een nieuwe verbondenheid
met U en met elkaar. Amen.

Bent u vertrouwd met het begrip kyrië-roeper? In sommige kerken krijgt iemand de opdracht om, in de week voorafgaand aan een viering, de actualiteiten in binnen- en buitenland bij te houden, en vanuit datgene wat hij/zij daarbij raakt een aantal inleidingen te formuleren op een gezongen kyrië.
U zou dit principe ook kunnen toepassen in deze viering, ter vervanging of ter aanvulling van de in deze krant geformuleerde inleidingen op de kyrië.

Gebed bij het openen van de schriften

God van Vrede,
U hebt ons geschapen
onderscheiden van elkaar,
maar niet los van elkaar.
Uw liefde verbindt ons,
wekt in ons het verlangen
naar een vredevol samenleven.
Wij bidden U:
open onze oren
voor wat U ons te zeggen hebt,
open ons hart
voor het verlangen naar vrede en welzijn
van onze naaste.
Raak ons aan en beweeg ons
tot solidariteit en verantwoordelijkheid
tot een grotere rechtvaardigheid.
Laat ons zo bouwen aan uw Rijk van Vrede en Geluk,
naar het voorbeeld van Jezus Christus,
uw Zoon en onze Heer. Amen.

Voorbede

Eeuwige,
God van Liefde en Vrede,

voor uw mensen
hier en elders
bidden wij:

slachtoffers van haat en geweld
door oorlog
onderdrukking of
aanslagen
slachtoffers van geweld
thuis
waar het recht wordt vertrapt
waar alleen de angst nog heerst

voor mensen
die niet worden gezien
niet worden gehoord
die worden buitengesloten
niet meetellen
die dreigen verloren te gaan
in eenzaamheid of verdriet
voor mensen
die moeten leven
waar geen vrede bestaat
geen toekomst meer schijnt
waar hoop en verlangen
is gedoofd
waar mensen elkaar
niet in de ogen kunnen kijken
waar het zwart en donker is

dat zij allen mogen weten
en ervaren
dat zij uw mensen zijn
dat er Licht mag komen
in hun bestaan.

Acclamatie:
Ontferm U over uw mensen
dat wij ons over elkaar ontfermen
geef ons vrede!

Voor hen bidden wij
die zijn uitgezonden om te werken aan vrede
waar angst, haat en geweld
over mensen heerst
waar onderdrukking mensen verlamt
waar menswaardig leven verloren lijkt

dat zij niet bezwijken
aan de onmenselijkheid
die mensen elkaar aandoen.

Acclamatie:
Ontferm u over hen die werken
aan vrede
wees hen nabij!
geef ons vrede!

Voor ons hier bijeen
bidden wij
dat wij ons geroepen voelen
in navolging van Jezus Messias
in elkaar
uw beeld en gelijkenis
te mogen herkennen:
mensen voor elkaar
mensen met elkaar
verbonden
in hoofd, hart en handen
licht verspreidend
vrede zaaiend
in beweging gezet door uw groot
onstuimig en hunkerend
Verlangen
naar Licht en Vrede.

Acclamatie:
Ontferm U over ons
dat wij ons over elkaar ontfermen
geef ons vrede!

Eeuwige,
vuur ons aan
doe ons groeien
in liefde en vrede
naar elkaar toe
verbonden
in uw NAAM
Ik-zal-er-zijn-voor-jou
verbonden
in de navolging
van uw zoon Jezus Messias
verbonden
in de levenbrengende Adem
van uw Geest.

Moge het zo zijn.

Vredesgebed

God van Vrede,

dat wij allen
hier
en op andere plaatsen
op deze aarde
ons verbonden mogen weten
in uw grenzeloze Verlangen
naar Vrede

dat wij allen
ons verbonden mogen weten
in uw Geest
van aanhoudende
en volhoudende Adem
om vanuit
uw grenzeloze Bewogenheid
in beweging
te komen
naar elkaar

dat wij allen
in uw NAAM
Ik-zal-er-zijn-voor-jou
naar uw beeld en gelijkenis
er mogen zijn
voor elkaar
ons verbonden wetende
met alles wat ademt
op uw aarde

zo bidden wij
in Vredesnaam

Amen.

Vredeswens

Wij mogen ons verbonden weten
met de Levende en met elkaar
en wensen elkaar
de Vrede van de Eeuwige
met een goede handdruk, een omhelzing
of een kus:

De Vrede van de Eeuwige zij met u/jou
en met uw/jouw geliefden.

1 KONINGEN 21

Deze tekst (1 Kon 21) volgt de NBV '51 vertaling en is als rollenspel opgeschreven.

Nodig: Verteller, Achab, Nabot, Izebel, Elia

Verteller: De Jizreëliet Nabot had een wijngaard die grensde aan het paleis dat koning Achab van Samaria in Jizreël bezat. Achab zei tegen Nabot:

Achab: 'Nabot, sta mij uw wijngaard af. Hij ligt naast mijn paleis; ik kan hem goed gebruiken om er groente te verbouwen. Ik zal u er een betere wijngaard voor teruggeven, of ik zal u, als u dat liever hebt, de prijs ervan in zilver uitbetalen.'

De wijngaard van Daher. In 1916 koopt Daher Nassar een stuk land in de buurt van Bethlehem. In 1991 probeert de Israëlische overheid het land op te eisen. De familie Nassar reageert met 'je verkoopt je moeder toch niet' en weigert te vertrekken. Met een reeks intimidaties als gevolg.
Zie pagina 20

Nabot: 'De HEER verhoede dat ik de grond die ik van mijn voorouders heb geërfd aan u zou afstaan.'

Verteller: Achab ging terug naar zijn paleis, woedend en terneergeslagen omdat Nabot tegen hem had gezegd dat hij hem de grond die hij van zijn voorouders had geërfd niet zou afstaan. Hij ging op zijn rustbed liggen, met zijn gezicht naar de muur, en weigerde te eten. Toen kwam zijn vrouw Izebel naar hem toe. Ze zei:

Izebel: 'Wat is er gebeurd, dat je zo mismoedig bent en niet eten wilt?'

Achab: Ik heb met de Jizreëliet Nabot gesproken. Ik heb hem gevraagd mij zijn wijngaard te verkopen. Of, als hij dat liever had, kon hij er een andere wijngaard voor terugkrijgen. Maar hij weigerde zijn wijngaard aan mij af te staan.'

Izebel: 'Wat? Jij bent toch de koning van Israël? Sta op en eet wat, dat zal je goeddoen. Ik zal ervoor zorgen dat jij de wijngaard van Nabot krijgt.'

Verteller: Uit naam van Achab schreef Izebel brieven, verzegelde die met het koninklijke zegel en stuurde ze naar de oudsten en aanzienlijksten in de stad waar Nabot woonde. In die brieven stond het volgende: 'Kondig een vastendag af en zet Nabot vooraan wanneer het volk samenkomt. Laat dan twee mannen die nergens voor terugdeinzen tegenover hem plaatsnemen en hem beschuldigen van godslastering en majesteitsschennis. Daarop moet u hem buiten de stad brengen en stenigen.' Nabots stadsgenoten, de oudsten en aanzienlijksten van zijn woonplaats, deden wat Izebel hun had opgedragen in de brieven die ze had gestuurd. Ze kondigden een vastendag af en lieten Nabot vooraan zitten toen het volk samenkwam. Twee mannen namen tegenover hem plaats en beschuldigden hem ten overstaan van het volk van godslastering en majesteitsschennis. Daarop werd hij buiten de stad gebracht en gestenigd. Ze stuurden Izebel bericht dat Nabot door steniging ter dood was gebracht. Toen Izebel hoorde dat Nabot dood was, zei ze tegen Achab:

Met wie willen wij ons verbinden in dit verhaal? Wie is nu eigenlijk het boegbeeld van de kerk? Klaas Touwen geeft hier antwoord op in zijn exegese van het Marcus evangelie deze week.
Zie pagina 16

Izebel: 'Je kunt de wijngaard die de Jizreëliet Nabot je weigerde te verkopen in bezit nemen, want Nabot leeft niet meer, hij is dood.'

Verteller: Toen Achab hoorde dat Nabot dood was, ging hij naar Jizreël om de wijngaard van Nabot in bezit te nemen.
De HEER richtte zich tot de Tisbiet Elia met de woorden: 'Kom, ga Achab, de koning van Israël, tegemoet. Hij is uit Samaria naar de wijngaard van Nabot gekomen om die in bezit te nemen. Zeg tegen hem: "Dit zegt de HEER: Je hebt een moord gepleegd en je het bezit van een ander toegeëigend." Zeg hem ook: "Dit zegt de HEER: Op de plaats waar de honden het bloed van Nabot hebben opgelikt, zullen ze ook jouw bloed oplikken.' Toen Achab Elia zag, zei hij:

Profeten durven de confrontatie aan te gaan, hebben niets met 'de lieve vrede bewaren'. Vrede is vooral ook een vrijheidsstrijd. **Op pagina 18** is een interview te lezen met bruggenbouwers Enis Odaci en Herman Koetsveld: durven zij de confrontatie aan te gaan?

Achab: 'Mijn vijand heeft me dus weer weten te vinden.'

Elia: 'Ik heb u gevonden. 'U hebt u ertoe geleend iets te doen dat slecht is in de ogen van de HEER. Daarom breng ik onheil over u: U zult worden weggevaagd en alle mannelijke leden van uw koningshuis, van hoog tot laag, zullen worden uitgeroeid. Omdat u de HEER hebt getergd door de Israëlieten aan te zetten tot zonde, zal het uw familie vergaan zoals het de familie van Jerobeam, de zoon van Nebat, vergaan is, en de familie van Basa, de zoon van Achia. En over Izebel heeft de HEER gezegd: "De honden zullen Izebel opvreten onder de stadsmuur van Jizreël." Wie van de familie van Achab in de stad sterft, zal door de honden worden opgevreten, en wie sterft in het open veld, zal worden opgevreten door de vogels.'

In psalm 139 komt er plotseling de versregel: zou ik niet haten wie u haten? Hoe zouden wij onrecht moeten wreken?
Zie pagina 4 en 5

Verteller: (Inderdaad, niemand heeft zich er meer dan Achab op toegelegd te doen wat slecht is in de ogen van de HEER. En het was zijn vrouw Izebel die hem daartoe aanzette. Het was gruwelijk, zoals hij afgoden vereerde naar het voorbeeld van de Amorieten, die door de HEER voor de Israëlieten waren verdreven.) Bij het horen van deze woorden scheurde Achab zijn kleren. Hij trok een boetekleed aan, dat hij op zijn blote lijf droeg en waarin hij ook sliep. Hij vastte en gedroeg zich ook verder zeer berouwvol. De HEER richtte zich tot Elia met de woorden: 'Heb je gezien hoe Achab zich voor mij vernedert? Omdat hij berouw toont, zal ik het onheil over zijn koningshuis niet tijdens zijn leven voltrekken, maar tijdens het leven van zijn zoon.'

Ben jij in staat om met liefde je vijand in de ogen te kijken, en zo te zien dat hij of zij ook maar mens is? Lees over de innerlijke strijd van een vredeswerker in Bosnië op **pagina 6**

HOOFD

Vrede en gerechtigheid kussen elkaar

Filmtip

In veel films worden er situaties uitgebeeld waarbij de vrede die heerst, niet echt vrij is. Het vormt een mooi decor voor een held. *The hunger games* is daarvan een voorbeeld. De hoofdpersoon is naast heldin ook een soort profetes: ze opent de ogen van de mensen voor de onechte en onvrije vrede waar ze deel van uitmaken. Ze getuigt van een andere wereld, waar mensen in vrijheid kunnen leven en waarvoor ze de huidige 'vrede' voor op het spel willen zetten.

Wat klinkt dat prachtig: 'vrede verbindt'. Laten we met die woorden het verhaal van Nabot en koning Achab eens binnengaan, beschreven in 1 Koningen 21. Daar ontdekken we een met bloed besmeurde en onvrije vrede, die elke vorm van gerechtigheid ontbeert. Een vrede die verdeelt in plaats van verbindt en dus verstoord dient te worden.

Koning Achab wil zijn territorium uitbreiden. Hij begint de uitbreiding van zijn paleis bij zijn meest directe buur Nabot. Zijn wijngaard zou omgeploegd een fijne privémoestuin voor de koning kunnen zijn. Maar wanneer Achab zijn land komt opeisen reageert Nabot verontwaardigd: "Dat verhoede God. Daar komt niets van in." Koning Achab gaat daarop in hongerstaking, simpelweg omdat hij geen grond van de buurman krijgt voor zijn moestuintje. Vanwaar dit grondconflict? Waarom wil Nabot zijn wijngaard niet verkopen?

De grond is in de ogen van Nabot onvervreemdbaar. De grond hoort bij zijn erfdeel. In Nabots visie zijn de aarde en het land Gods eigendom. God heeft voor een eerlijke verdeling van de grond gezorgd. Zo heeft iedere Israëliet een grondrecht van generatie op generatie. Op deze manier kunnen mensen samen vrede houden in het land. De grond als bestaansgrond.
De komst van de koning ondergraaft dit.

Izebel grijpt in
Achab reageert zo verslagen op Nabots afwijzing dat zijn vrouw Izebel ingrijpt. De koning moet aan- en doorpakken, vind ze. Zij neemt in het verhaal de rol van de koning over. Nu gaat er een andere wind waaien. Zij laat zien dat het koningschap zich anders kan manifesteren.
Ze organiseert in de naam van de koning een hetze tegen Nabot. Ze doet dat heel slim:

- Ze organiseert een volksbreed vasten – een religieuze actie.
- Ze organiseert een dubbele beschuldiging tegen Nabot: godslastering en majesteitsschennis – een religieus en politiek argument.
- Ze laat dit uitlopen op de straf die daarbij hoort: steniging.

Deze juridische moord – gebracht als een gode welgevallig offer – toont een macht waarbij de burger niet langer veilig is voor de overheid. De vrede die Izebel hiermee organiseert berust op het bloed van de rechtvaardige Nabot. De koning van Israël is de afwezige in dit verhaal. Hij geeft het koningschap uit handen. Izebel kan doen wat ze doet, omdat de koning haar geen strobreed in de weg legt.

Profetie als tegenstem
Als Nabot vermoord is, komt de profeet Elia in actie. Het bloed van het slachtoffer schreeuwt om recht. Het is de profeet als roeper van God die koning en koningin het oordeel aanzegt. Het laatste woord is niet aan de zich almachtig wanende koning en koningin. De door Izebel bereikte vrede wordt verstoord door de profeet. In de hele geschiedenis van Israël neemt de profeet een unieke onafhankelijke positie in. Hij spreekt, vaak als enige, de koning niet naar de mond.

Bram Grandia zelfstandig pastor, theoloog en actief in Kerk en Vrede.

Bijbeltekst **1 Koningen 21**

Tip voor de liturgiegroep

Dit verhaal schreeuwt om actualisatie. Bedenk met elkaar voorbeelden van onteigening, van landjepik, of van andere situaties waarbij vrede de rechtvaardigheid mist. Waar vind je de despoten in het groot en klein die het recht van de burgers met voeten treden? Waar klinkt de tegenstem? Breng die in woord en beeld. Lees voor een actueel voorbeeld ook het verhaal van de familie Nassar, **op bladzijde 20.**

Zie ook psalm 85,11: 'Vrede en gerechtigheid kussen elkaar'. Vrede en gerechtigheid zijn in de Thora onherroepelijk en zeer innig met elkaar verbonden. Vrede kan verbinden, maar als deze vrede geen gerechtigheid kent is zij een valse vrede. Dictators gebruiken graag dit beeld van de vrede als maatschappelijke stabiliteit die mensen onderdrukt en vrijheid wegneemt. Het is juist de profeet die hier de koning aanspreekt, die de facade doorbreekt.

De lieve vrede bewaren

'De lieve vrede bewaren' is een veel gebruikte term in huiselijke sfeer en suggereert ook dat de vrede in kwestie een bepaalde mate van rechtvaardigheid ontbeert. Vraag jezelf eens af wanneer jij dit doet en vooral: waarom? Hoe echt kun je die vrede dan noemen?

HOOFD

Gebrokenheid verbindt

Wie van Jezus' leerlingen geldt als het meest vooraanstaand? Ze maken zich breed, ze zetten hun beste beentje voor. Dat zijn mechanismen die je in de kerk nog steeds tegenkomt. Dat er wordt nagedacht over welk uithangbord we voor de kerk zetten en wie daarop wordt afgebeeld. Wie is het boegbeeld van de gemeente? De meest representatieve persoonlijkheid, iemand met wie je voor de dag kunt komen?

Kerk geen burgerlijke boel

Met dat mechanisme van 'zet je beste beentje voor' vernauwt de kerk zich meteen weer tot een burgerlijke boel, een archipel van kringetjes en kliekjes. Om erbij te mogen horen moet je je inlikken bij het meest dominante mannetje of wijfje. Je moet van ons soort mensen zijn: keurig, en zo geprivilegieerd door het leven dat je onkreukbaar bent. Geen smetje op je blazoen, geen vlek of rimpel. Het leven is grotendeels aan je voorbij getrokken, je hebt geen vuile handen gemaakt.

Met zo iemand kun je voor de dag komen. Jezus' leerlingen hadden onderling gekrakeeld over wie van hen de belangrijkste was, de meest geschikte ambassadeur van het koninkrijk van God.

Vlag op de modderschuit

Maar Jezus boegbeeld van de kerk, of eigenlijk vlag op de modderschuit, ziet er heel anders uit. Hij haalt niet de beste krachten naar voren, maar kijkt juist naar buiten. Niet naar binnen maar naar buiten. Niet naar wie er allemaal tot dit illustere gezelschap behoren en daarvan dan de adel, maar naar hen voor wie de kerk er heeft te zijn.

Het boegbeeld van de kerk zijn de armen, de hongerigen, de dorstigen, de naakten, de zieken, de gevangenen en de vreemdelingen. De met grof geweld verjaagde dorpelingen die de pech hebben dat zij nu net daar wonen waar steenkool in de grond zit. Met hen geeft de kerk zich te kennen.

Klaas Touwen
luthers predikant in Arnhem.

Bijbeltekst **Marcus 9,30-37**

Tip voor de jeugd!

Kerk van brokkenpiloten

Nog veel kerken zitten vol met zogenaamd onkreukbare mensen, in hun mooiste zondagse gladgestreken goed. Kunstenaar Rik Zutphen stoorde zich daar zo aan, dat hij uit pure frustratie 'de kerk van brokkenpiloten' schreef. Het is een eigentijdse vorm van voordracht, van poëzie, spoken word genoemd. Zijn voordracht is te beluisteren op YouTube, door te zoeken op: 'de kerk van brokkenpiloten'. Hier alvast een fragment:

"we zijn de kerk van brokkenpiloten
gezegend zijn zij die het verkloten
zalig zijn zij die proberen maar mislukken
Christus laat zich vinden te midden van brokstukken
niet om te oordelen maar om te redden
wat er te redden valt tussen schip en wal
we zijn onvolmaakt en verre van af"

HANDEN

Met kinderen vrede verbinden

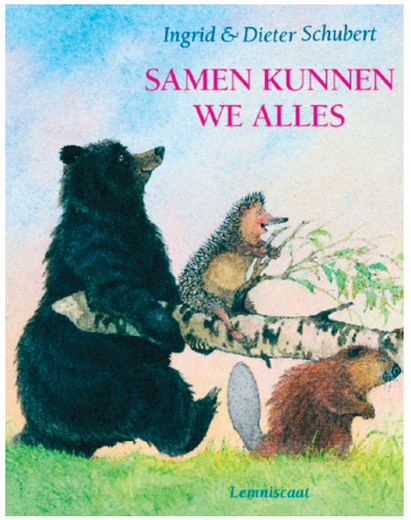

Voor de jongsten (3-5)

Lees samen het boek: 'Samen kunnen we alles' van Ingrid en Dieter Schubert (ook gebundeld in 'Het grote boek van Beer en Egel').

Beer en Egel schieten te hulp als Bever bij de bouw van zijn burcht gewond raakt. Bever mag rustig bijkomen in het hol van Beer, terwijl zijn vrienden samen de kapotte burcht herbouwen.

In dit verhaal kunnen ook de kleinsten ontdekken: samen voor een ander zorgen verbindt en geeft vrede.

Activiteit

Maak telkens twee puzzelstukken die in elkaar passen. Op het ene stuk schrijf je 'vrede' en op het andere 'verbindt'. Zorg er wel voor dat elk tweetal anders is, bijvoorbeeld door de kinderen de puzzelstukken te laten versieren.

Geef de kinderen elk een puzzelstuk en laat ze elkaar, het andere puzzelstuk, opzoeken. De puzzelstukken moeten in elkaar passen. Als twee kinderen elkaar gevonden hebben, mogen ze samen bedenken hoe vrede kan verbinden. Ze schrijven dat op en delen de ideeën later met elkaar.

De oudere kinderen kunnen 1 Koningen 21 met elkaar lezen als hoorspel.
Zie bladzijde 12

Voor wat oudere kinderen (5+)

Bij 1 Koningen 21 kun je het verhaal hieronder vertellen.

Iedereen is wel eens hebberig, koning Achab is niet de enige. Het is moeilijk om daar op een goede manier mee om te gaan, ook eekhoorn en mier worstelen ermee:

'Heb jij dat nooit?' vroeg de eekhoorn aan de mier, 'dat je zo'n trek hebt in beukennootjes dat je de hele voorraad beukennootjes in een keer zou willen meenemen en opeten?'
'Nee', zei de mier, 'dat heb ik nooit. Dat zou ik ook nooit doen, want dan heb je niets meer. Geef mij maar suiker. Daar kan ik helemaal hebberig van worden.'
De eekhoorn en de mier waren op bezoek bij de slak. Ze dronken eikeltjeskoffie. Het was knus en warm in het kleine huisje van de slak. Mier keek met grote ogen naar de suikerpot die naast de koffiepot stond. Hij trilde een beetje en toen de slak even niet keek, stak hij zijn poot in de suikerpot en stak een korrel in zijn mond. Hij keek om zich heen, maar niemand had het gezien.
'Weet je waar ík hebberig van wordt?' zei de slak, 'als ik in het huis van de eekhoorn ben. Dat huis is zo ruim. Heel wat anders dan het mijne. Ik zou eekhoorn er soms wel uit willen jagen. Heb jij dat nu ook?' vroeg hij aan de mier. 'Nee', zei de mier, 'dat heb ik helemaal niet, maar ik zou wel eens zo groot als olifant willen zijn'. 'Ik zou een moord doen voor een heerlijke beukennootjestaart', biechtte de eekhoorn op. 'Daar geloof ik niets van', zei de mier, 'dat dóe je toch niet.'
Op dat moment kwam de vlieg binnen. Hij landde op de suikerpot en likte zijn voorpoten af. 'Yo luitjes', riep hij vrolijk, maar de mier was wit geworden en riep: 'Ga van mijn suikerpot af!' en terwijl hij dat zei zwaaide hij vervaarlijk in de richting van de vlieg, die meteen opvloog. 'Wat zei je daar?' vroeg de slak boos, 'mijn suikerpot…?! Toevallig is die suikerpot wel van mij hoor, en niet van jou!'
'Ik ga maar eens', zei de eekhoorn, 'ik heb geen zin in ruzie'.
En terwijl hij wegliep hoorde je hem zeggen: 'Dat krijg je van hebberigheid. Dat loopt nooit goed af'.
Iedereen wil wel eens iets hebben wat van een ander is. Zo vond mijn zoon dat we maar een stom klein autootje hadden. De buurman had een veel grotere en mooiere, dat wilde hij ook wel!

Schrijf met elkaar op een groot vel papier waar jij hebberig van wordt.
Wat kun je doen als je iets erg graag wilt hebben? Neem een moment om dit voor jezelf op te schrijven en praat er daarna met elkaar over.

Anneke van Wijngaarden
in veel functies actief op het terrein van godsdienst en opvoeding

Enthousiaste bruggenbouwers

Islamdeskundige en moslim Enis Odaci (39) en christen en predikant Herman Koetsveld (55) wonen beiden in Hengelo. Al jaren trekken ze gezamenlijk op. Zij delen een website waarop ze elkaar actuele vragen stellen (www.koetsveld-odaci.nl). Herman is naast predikant ook stadsdichter van Hengelo. Enis is verkeerskundige en schrijft columns, voor onder andere Volzin en Nieuwwij. Zij worden regelmatig gevraagd voor bijeenkomsten waar de interreligieuze dialoog gezocht wordt. Een gesprek met twee bruggenbouwers over wat hen verbindt en hun zorgen over de verdeling in de samenleving.

Bruggenbouwers

'We zijn enthousiaste bruggenbouwers, dat herken je snel in elkaar. We zijn niet naïef, maar kritische geesten. We kunnen elkaar alle vragen stellen omdat we nieuwsgierig zijn. Eigenlijk zijn we vrij snel vrienden geworden'. Inderdaad, regelmatig wordt er flink gelachen tijdens het interview.

Ze komen uit hele verschillende nesten. Herman is van gereformeerde huize en is met de overtuiging opgevoed dat als iedereen gereformeerd zou worden de hemel op aarde zou neerdalen. 'Eenhartig', noemt hij het zelf. Enis kent dat helemaal niet vanuit zijn opvoeding in een Turks-Alevitische gezin. Enis vertelt: 'Ik ben in een zeer tolerante omgeving opgegroeid, waarin we continue met elkaar in gesprek waren.' De kritische afstand ten aanzien van de eigen traditie werd hem met de paplepel ingegoten. Herman heeft dit daarentegen zelf moeten leren. Kritisch je eigen traditie kunnen bevragen is een voorwaarde tot gesprek, blijkt uit de woorden van Herman en Enis. Daarin ligt ook besloten dat je elkaar de ruimte geeft om naar je eigen geloofsovertuiging te leven.

Elkaar de ruimte geven

Hoe belangrijk dit is legt Enis uit aan de hand van wat ze samen hebben meegemaakt tijdens het geven van een workshop. 'Er was een meisje aanwezig dat eigenlijk in de moskee had moeten zijn. Ze was stiekem bij ons. Zij is dus zoekende binnen haar geloof. Het was net na de aanslag op Charlie Hebdo en ze stelde de wezenlijke vraag: "Hoe kan ik vertrouwen hebben in deze samenleving?" Zij zocht ruimte om deze vraag te stellen, want thuis kon ze dat niet. Je kunt dus niet eisen dat zij eerst breekt met die traditie om dan pas je gesprekspartner te worden. Je moet zo iemand meenemen, en de ruimte geven, zodat ze in een sfeer van acceptatie en vertrouwen de vrijheid ervaart om haar eigen richting te kiezen, binnen of buiten haar traditie. Anders raak je haar kwijt.'

Identiteitsloos

Hoe geef je elkaar de ruimte en kun je toch verbindend zijn? Herman: 'Het probleem is dat we in een identiteitsloze cultuur leven. We leven in een consumentenbubbel, maar welk ideaal hebben we? We zijn de richting kwijt. Hooguit klinkt er een vaag verhaal over waarden en normen, maar het is niet echt bezielend. Vanuit die armoede is de zo zeker ogende islam een spiegel. Zien we in die spiegel niet onze eigen leegte en worden we daarom bang? We zijn bang vanwege het gebrek aan een eigen verhaal.' Herman gaat door: 'Het antwoord daarop is dat je moet staan voor je geloof, maakt niet uit welk. Met een sterke eigen identiteit, dus ook in religieus opzicht, zijn andere gelovigen niet zo eng meer. Dan ontstaat er ruimte.'

Poldermodel

Is dat nu niet het grote risico van de godsdiensten, dat ze hun eigen gelijk claimen en dat daar de conflicten uit voort komen? 'We geloven niet in een theologisch poldermodel', stelt Enis. 'Er ontstaat niet een ideale religieuze mix als alle geloofstradities een deel van hun waarheid inleveren. Gelijktijdig kunnen we niet gedogen dat de meerderheid een religieuze overtuiging oplegt aan de minderheid', aldus Enis. 'Die eilandjes van verschillende overtuigingen moeten blijven bestaan, maar laat iedereen met zijn waarheden een bijdrage leveren aan de gedeelde samenleving. Deze verbinding is mogelijk met universele waarden. Zoals liefde, barmhartigheid, rechtvaardigheid en vertrouwen; dit zijn begrippen die religies ontstijgen. Ik vind het prima als je zeer orthodox bent, maar wat ik je wil vragen is: hoe kan ik liefde aan jou ervaren, wat komt er uit je handen? En als jij dat doet omdat Jezus dat zegt, dan ben ik blij dat Jezus dat zegt. Daarvoor hoeven we niet aan elkaars bron te morrelen.'

Open zenuw

Hier is Herman het niet mee eens. Hij heeft te veel strijd geleverd om zich los te worstelen van eenzijdige opvattingen binnen zijn eigen geloofskring. 'Mijn bronnen zijn veranderd', zegt hij. 'De Bijbel als goddelijke openbaring is bijvoorbeeld een achterhaald begrip. Je kunt dus vanuit de theologie wel aan bronnen morrelen.' Enis is even stil. 'Laat ik uitleggen wat ik bedoel. De open zenuw in de Nederlandse samenleving is de vrijheid van meningsuiting. De open zenuw van de islam is de religieuze status van Mohammed. Je komt niet aan de vrijheid van meningsuiting, net zo min je aan Mohammed komt. Hoewel dit twee verschillende werelden zijn, is de gevoeligheid dezelfde. Waarom zouden we morrelen aan de vrijheid van meningsuiting en morrelen aan de status van Mohammed? Je krast aan iemands identiteit. Dat kan anders.' Herman brengt hier tegen in dat er ook moslims zijn die beweren dat Mohammed geen heilige is, hij is immers een mens van vlees en bloed. Enis vindt dat te eenzijdig: 'Het is niet effectief. Je kunt de dialoog met moslims, christenen en elke andere levensovertuiging veel beter voeren langs de lijnen van wat nu humane en inhumane interpretaties binnen hun traditie zijn.' Uiteindelijk toch weer de vraag: wat komt er uit je handen?

Vertrouwen en veiligheid

Herman knikt instemmend: 'Mijn houvast is dan mijn overtuiging dat we allemaal mensen zijn, geschapen naar Gods beeld en dat ik steeds in die ander God kan ontdekken. Enis stelt: 'Ik haal de overtuiging dat ik geliefd ben niet alleen uit de Koran. We zijn niet gebonden aan één traditie, dat is mijn stelling. De Koran is een reisgenoot, een boek in mijn rugzak door het leven. Daar mogen ook andere boeken in, of andere inspiratiebronnen, zoals Bach.' Hij voegt hieraan toe: 'Wat wij als mensheid gemeenschappelijk hebben is het leven dat ons gegeven is, met daarin onze ervaringen. Ten diepste wil ieder mens zich geliefd en vertrouwd voelen. Als ik zeg: ik voel me niet veilig bij jou, en de ander zegt: dat is jouw probleem - dan hebben we geen samenleving.'

Aan de slag gaan

'Dus laten we elkaar die veiligheid bieden', zegt Herman. 'Veiligheid is daar waar liefde en vertrouwen zijn. En liefde ontstaat als muren worden afgebroken. Dat is een universele ervaring en daarom vinden we dat ook terug in de Bijbel en in de Koran.' Enis, lachend: 'Als het maar geen flowerpower vrolijkheid is! Daarom vind ik vertrouwen meer helder dan liefhebben. Vertrouwen, daar moet je aan werken, door je kwetsbaar op te stellen.' Herman nuanceert vanuit zijn traditie: 'Liefhebben in de Bijbel is de Thora doen, het is een actie. Vrede is werken, het is vrijheidsstrijd.'

Ook Enis en Herman lijken op twee vrijheidsstrijders die als bruggenbouwers ons oproepen om te worstelen met onszelf, met de ander en soms met God. Herman: 'Beiden willen we een goede boodschap vertellen en dat willen we met vreugde doen. Zie de mens in die ander! Durf die stap te zetten. Soms leidt het tot niets en soms krijg je er een prachtige vriendschap voor terug.'

Edwin Ruigrok

Het feest als hoopvolle ontmoetingsruimte

Marianne Moyaert, hoogleraar Comparatieve Theologie en Hermeneutiek van de Interreligieuze Dialoog, herkent de spanning tussen openheid en commitment in het gesprek met de religieuze ander. In het boek 'Leven in Babelse tijden: de noodzaak van de interreligieuze dialoog' gaat ze op zoek naar een vruchtbare balans tussen die openheid en commitment. Gastvrijheid staat daarbij centraal, zo schrijft ze bijvoorbeeld: 'Enkel mensen met wie men bereid is de tafel te delen, zijn mensen met wie men verbonden wil blijven.' De verbondenheid waar Moyaert over spreekt is er niet één 'die de meningsverschillen en conflicten wegneemt of sterker nog uitwist. Het is een verbondenheid waarin mensen zich steeds bewust blijven van de verschillen. In het feest erkennen mensen enerzijds dat zij zelf niet het einde zullen brengen van de interreligieuze strijd, maar dat deze strijd niet het einde betekent van verbondenheid.'

Tent of Nations

De bedreigde wijngaard van Daher

İn 1916 koopt Daher Nassar een stuk land in de buurt van Bethlehem. De familie bewerkt het land en overnacht in de grotten die bij het land horen. İn 1991 verklaart de İsraëlische regering het land echter tot land van de staat İsraël. De familie Nassar vecht deze claim aan bij het hof, waarna de regering van alles probeert om hen weg te krijgen. Zonder resultaat.

Wie zich verdiept in de wijze waarop de Israëlische regering het de familie Nassar moeilijk maakt, komt terecht in een situatie die sterk lijkt op die van koning Achab en Nabot. De Israëlische regering doet er alles aan om de familie stuk te procederen en de familie van hun land te verwijderen. Tot nu toe bedragen de kosten die de familie voor juridische bijstand heeft moeten betalen 170.000 dollar. Pogingen van kolonisten - het land van de familie Nassar is omgeven door nederzettingen - om wegen over het land heen te leggen zijn verijdeld. Er is de familie een open cheque aangeboden voor het land, welke ze hebben afgeslagen met de woorden: ‘Je verkoopt je moeder toch niet’.

Vernielde fruitbomen

De familie wordt geconfronteerd met vier strategieën om hen van hun land te krijgen: juridische strijd, fysieke druk, isolatie en financiële druk. Tot nu toe heeft de familie stand gehouden - ook na de intimidatie vorig jaar mei waarbij 1500 fruitbomen in alle vroegte door het Israëlische leger zijn vernietigd.

Proeftuin van geweldloosheid

Ze hebben van hun land een proeftuin van geweldloosheid gemaakt, genaamd: Tent of Nations. Middels wind- en zonne-energie proberen zij van hun land een duurzaam project te maken. Ze blijven hun land beschermen tegen confiscatie en proberen andere Palestijnse boeren te helpen in hun strijd om het land. Ze doen dit alles op een geweldloze wijze. Ik bezocht het land van de familie Nassar in oktober 2013 en was diep onder de indruk van hun vrolijke vasthoudendheid. Hun vrede verbindt echt en werkt ook aanstekelijk. Ze laten zich letterlijk en figuurlijk niet uit het veld slaan. Op een grote steen bij het begin van hun land staat: ‘Wij weigeren vijanden te zijn’.

Geloof, hoop en liefde zijn de grondwoorden in hun optreden. De familie weet te midden van alle druk een spiritualiteit van vrede te ontwikkelen. Steeds meer gasten uit binnen- en buitenland bezoeken deze proeftuin, waar ‘vrede verbindt’ een heilzame ervaring wordt.

Bram Grandia

Voor meer informatie, zie **www.tentofnations.org**
Er zijn vele mogelijkheden om aan een vrijwilligers- of bomenplantkamp op hun land deel te nemen.

HANDEN

Een weg van vrede

Op 20 september opent PAX met de Raad van Kerken de Vredesweek met een Walk of Peace in Den Haag. Deze Walk of Peace markeert het begin van een 7 jarige pelgrimage van ‘Gerechtigheid en Vrede’. Tijdens deze tocht is de stad Den Haag gevuld met vele activiteiten rond Vrede. We kunnen vele anderen ontmoeten op een prachtige wandeling en genieten van de veelkleurigheid van deze stad. We willen er een mooie en inspirerende beleving van maken. We hopen van harte dat u mee loopt om uw ambassade, gemeente of parochie te inspireren om de vrede verder het jaar in te dragen.
Wij hopen dat op andere plaatsen ook vredeswandelingen worden georganiseerd in het teken dat Vrede Verbindt, om daarmee ook een begin te maken van deze pelgrimage van ‘Gerechtigheid en Vrede’, een weg die uiteindelijk moet leiden tot een verandering in onszelf en onder elkaar.

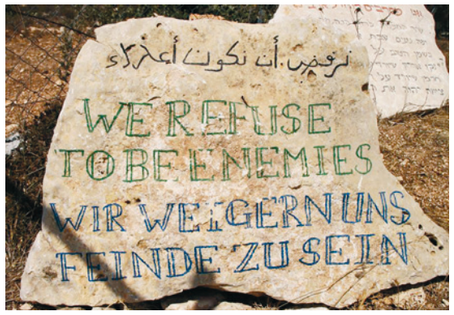

Voor de Walk of Peace in Den Haag kunt u zich nu al opgeven via
www.walkofpeace.net

Een eigentijdse pelgrimsroute

Een prachtig voorbeeld van een verbinding met onze Walk of Peace is de Walk of Wisdom die tijdens de Vredesweek omgedoopt wordt tot Walk of Peace. Met zijn 125 kilometer is deze tocht, in de prachtige natuur rondom Nijmegen, voor de stevige wandelaars.

Op 21 juni opent de Nijmeegse burgemeester de nieuwe pelgrimsroute Walk of Wisdom. Het is een eigentijdse pelgrimsroute die onafhankelijk van een religie draait om de ‘wijsheid van het leven’. Iedereen die bereid is na te denken over zijn ervaringen heeft toegang tot de bron van die wijsheid. Een uitstekende manier om hierover na te denken is tijdens een meerdaagse wandeling door de natuur, met telefoon en internet zoveel mogelijk uit, en in symbolische verbondenheid met andere pelgrims en ‘de wereld’.

Damiaan Messing, pionier van Walk of Wisdom, vertelt: ‘Het voelt goed om te werken aan deze route. Om naar symbolen en gebruiken te zoeken die de verbondenheid tussen mens en aarde tastbaar maken en die iets van de harmonie uitdragen waar een mens als ik behoefte aan heeft. Te bouwen aan een ruimte waar mensen elkaar tegenkomen en elkaar herkennen in deze behoefte. We zijn als mensheid op drift, maar we hebben ook het vermogen, al is het maar voor die paar dagen, om alles even stil te zetten en alleen maar te ‘zijn’. Zo veranderen we holle ruimte in een ruimte waar vrede wordt bewaard.’

Zie voor meer informatie **www.walkofwisdom.org**

HANDEN

Symboliek bij ‘Vrede verbindt’

Het thema ‘Vrede verbindt’ leent zich goed voor allerlei uitbeeldingen en symboliek. Het abstracte ervan vraagt ook om een uitbeelding, om iets tastbaars. Hier drie ideeën om het thema tot leven te wekken tijdens de dienst.

Een ster van vrede met twaalf stralen

Zorg voor zes banen stof die elk een andere kleur hebben: rood, blauw, geel, paars, groen en oranje. Deze banen stof worden in stralen over elkaar heen op de grond gelegd. Zij vormen samen een ster van vrede, met twaalf stralen. Maar de bedoeling is dat deze ster niet op de grond blijft liggen. Twaalf mensen verzamelen zich er omheen: zij tillen samen de ster van vrede op. Om het als ster op te kunnen tillen, is evenwicht, een balans nodig tussen die twaalf mensen die de uiteinden vasthouden. Als iemand verslapt of te hard trekt, ontstaat er immers geen stralenkrans. Dat vraagt aandacht. Dat betekent aanvoelen wat de ander wil, je aanpassen, maar wel je eigen draad goed blijven vasthouden. Bij het optillen stijgt de ster als het ware boven een ieder uit, boven eigenbelangen, richting de hemel. Het gezamenlijke streven naar vrede betekent meer dan de optelsom van de deelnemers.

Voorbereiding
Koop 20 cm stof van 1,60 m (stofbreedte) in de zes kleuren, liefst in glanzend velours. Leg de banen in een duidelijk stervorm over elkaar heen. Van te voren is aan twaalf mensen gevraagd wat hij of zij over vrede zou willen zeggen (‘Vrede betekent voor mij…’). Laat die twaalf mensen naar voren komen en bij de uiteinden van de stofbanen gaan staan. Staande rond de stralenkrans spreekt ieder om de beurt zijn of haar zin uit, rustig en goed verstaanbaar. Onder het zingen van het vredeslied dat in dit blad is opgenomen, of een ander passend vredeslied, wordt de ster langzaam omhoog geheven. Het is aan te raden dit van te voren te oefenen en op elkaar af te stemmen. Als de ster boven de hoofden is uitgekomen, blijft hij op die hoogte even stralen. Hierna zakt hij (misschien in stilte) weer langzaam naar beneden tot hij op de grond ligt en gaan de deelnemers naar hun zitplaats terug. De ster blijft op de grond liggen.

Verantwoording
De foto’s en het symbool zijn tot stand gekomen tijdens de Andantebijeenkomst in Reute, in 2011, waar vele vrouwen uit Europa bijeen waren.

Symbool, foto’s en tekst:
Felicia Dekkers Berne Media/Liturgie

Netwerk van vrede

Op allerlei manieren zijn mensen met elkaar verbonden, bewust en onbewust, gewild en ongewild. Het gaat niet om één lijntje met elkaar, maar vaak om meerdere lijnen en verbindingen. We leven uiteindelijk in een heuse ‘netwerksamenleving’.
Het is interessant om hier met elkaar over na te denken en in gesprek te gaan. Wat verbindt mij met de ander/met de anderen? En hoe zien die verbanden eruit: krampachtig, strak, soepel, ingezakt..? Hierboven een sprekend beeld.
Een boeiende uitdaging is het om dit verder toe te passen op het thema ‘Vrede verbindt’.

In plaats van de foto kan je ook zelf een creatief ontwerp maken. Zo kan je op een grote houten plaat of een stevig karton spijkers of punaises bevestigen en daar omheen een lang touw spannen. Ter hoogte van de spijkers of punaises kan je vervolgens afbeeldingen plaatsen van mensen en/of situaties waarin mensen zich bevinden. Deze plaat kan je tijdens de viering op het liturgisch centrum een plek geven. Tijdens de viering kan er verder op ingegaan worden.

Variatie
In plaats van handen of afbeeldingen te gebruiken, kan je ook kernwoorden formuleren die nodig zijn om tot vrede te komen. Deze kan je op dezelfde manier uitwerken als hierboven is beschreven.

Ook andersoortige bijeenkomsten kunnen worden gestart met deze symboliek en een gesprek erover.

Symbool en tekst:
Petra Versnel-Mergaerts Berne Media/Liturgie

Bloemversiering

Bij de bloemversiering zou kunnen worden gewerkt met klimop of buigzame takjes die in elkaar worden gevlochten en verbindingen maken.

Vredesweek 2015, Activiteitentips

Wat kunt u doen?

Onder het motto 'Vrede verbindt' zetten we tijdens de Vredesweek vier bruggenbouwers uit Oekraïne, Irak, Zuid-Soedan en Nederland in de schijnwerpers. Zij tonen de moed om elke dag onder moeilijke omstandigheden te gaan voor vrede en verdienen onze steun.

Op onze website kunt u materiaal downloaden om voor hen in actie te komen. **Zie 'Winkel & downloads' op www.paxvoorvrede.nl/ambassades**

Ga het gesprek aan

Een gesprek kan leiden tot meer vrede. Hoe begin je een gesprek met iemand die je niet kent? Om u op weg te helpen met het organiseren van een dialoog, heeft PAX een aantal "Gesprekstarters" gemaakt. Het zijn kaartjes met daarop vragen die kunnen helpen om het gesprek op gang te brengen, om elkaar te leren kennen. We hopen dat wanneer de kaartjes op zijn, de ontmoeting al is uitgegroeid tot een verbinding!
Download op www.paxvoorvrede.nl/ambassades de gesprekstarters bij 'Winkel & downloads'.

Mensen die verbinden krijgen een duif

Als u met enkele mensen bij elkaar bent en eens nadenkt over een bruggenbouwer in uw omgeving dan komen er vast namen naar boven. Dan is het een goed idee om deze bruggenbouwer een vredesduif uit te reiken tijdens de vredeszondag.

Kleine duifjes om uit te reiken kunt u bestellen via **www.vredesvluchten.nl** of neem contact op met Edwin Ruigrok via **ruigrok@paxforpeace.nl**

Collecte in de Vredesweek

PAX kan dankzij de collectes die u in de Vredesweek houdt zich blijven inzetten voor vrede in binnen- en buitenland. Bestel collectefolders, posters en vredeskranten op **www.paxvoorvrede.nl/ambassades**

U kunt de opbrengst overmaken op NL 03 TRIO 0390 5150 00 t.n.v. PAX te Utrecht, o.v.v. Vredesweekcollecte en de naam van uw parochie/gemeente. **Door uw steun kunnen we samen werken aan vrede. Hartelijk dank!**

Ambassade van Vrede

Organiseer een activiteit tijdens de Vredesweek en wordt zo een Ambassade van Vrede. Als Ambassade van Vrede ontvangt u een Ambassadepakket met promotiematerialen en tips, u komt meer te weten over internationaal vredeswerk en u kunt deelnemen aan interessante bijeenkomsten. U kunt zoveel activiteiten organiseren als uw tijd én creativiteit toelaten.

Lees er meer over op www.paxvoorvrede.nl/ambassades of neem contact op met Anne Hertman via hertman@paxforpeace.nl